

II. STUDII, ARTICOLE, OPINII

CONSIDERAȚII ÎN LEGĂTURĂ CU EXERCITAREA AUTORITĂȚII PĂRINTEȘTI ȘI DECĂDEREA DIN EXERCITIUL AUTORITĂȚII PĂRINTEȘTI

Ioana NICOLAE

Universitatea Transilvania din Brașov
Facultatea de Drept

Abstract

Parental authority is the main means of child protection. To achieve child protection the legislator has granted a series of rights and duties to the parents and which are part of the parental authority content. Not respecting parental duties can attract certain sanctions specific to civil law. In the present study we analyzed how to exercise parental authority and on the reasons that may lead to the decline of the parental authority exercise.

Keywords: *child, parental authority, parents, protection of children's rights, the best interests of the child.*

1. Considerații privind exercitarea autorității părintești.

Potrivit art. 503 alin. 1 C. civ., purtând denumirea marginală „Modul de exercitare a autorității părintești”, părinții exercită împreună și în mod egal autoritatea părintească. Așadar, ca regulă generală, Codul civil consacră principiul egalității între părinți, ceea ce înseamnă că exercitarea autorității părintești revine ambilor părinți, în mod egal. Regula exercitării în comun a autorității părintești are aplicabilitate atât în perioada în care părinții sunt căsătoriți, cât și după pronunțarea divorțului. În acest sens amintim că potrivit art. 397 C. civ., după divorț, autoritatea părintească revine în comun ambilor părinți, afară de cazul în care instanța decide altfel. Situația este diferită în privința copilului din afara căsătoriei, în acest sens legiuitorul statuând prin dispozițiile art. 503 alin. 1 și 2 C. civ., că în

ipoteza copilului din afara căsătoriei a cărui filiație a fost stabilită concomitent sau, după caz, succesiv față de ambii părinți, autoritatea părintească se exercită în comun și în mod egal de către părinți, dacă aceștia conviețuiesc.

Dacă părinții copilului din afara căsătoriei nu conviețuiesc, modul de exercitare a autorității părintești se stabilește de către instanța de tutelă, fiind aplicabile prin asemănare dispozițiile privitoare la divorț.

În concluzie, dacă părinții minorului conviețuiesc, ei vor exercita autoritatea părintească împreună și în mod egal iar în ipoteza în care părinții minorului nu conviețuiesc, competența de stabilire a modului în care va fi exercitată autoritatea părintească revine instanței de tutelă, fiind aplicabile prin asemănare dispozițiile din materia divorțului și având în vedere interesul superior al copilului¹.

În alte cuvinte nici în ipoteza copilului din afara căsătoriei a cărui părinți nu conviețuiesc nu este exclusă exercitarea autorității părintești în comun, cu singura diferență că în acest caz modul de exercitare a autorității părintești se stabilește de către instanța de tutelă².

Potrivit art. 505 alin. 3 C. civ., instanța sesizată cu o cerere privind stabilirea filiației este obligată să dispună asupra modului de exercitare a autorității părintești, chiar dacă acest lucru nu a fost cerut în mod expres, fiind aplicabile prin asemănare dispozițiile cu privire la divorț.

Textul art. 503 alin. 2 C. civ. stabilește că față de terții de bună-credință, oricare dintre părinți, care îndeplinește singur un act curent pentru exercitarea drepturilor și îndeplinirea îndatoririlor părintești, este prezumat că are și consimțământul celuilalt părinte.

Acest text legal instituie așadar prezumția de mandat tacit față de terții de bună-credință, prezumție care privește actele curente săvârșite de oricare dintre părinți în exercitarea autorității părintești. Textul legal care instituie această prezumție nu face distincție între actele curente referitoare la persoana sau bunurile copilului, așadar prezumția se referă la ambele aspecte. Prin noțiunea de acte curente vom înțelege toate acele acte pentru care legea nu solicită acordul expres al ambilor părinți, cum se întâmplă spre exemplu în ipoteza alegerii numelui copilului, a stabilirii locuinței acestuia, a schimbării locuinței copilului etc. Așa cum s-a subliniat în literatura de specialitate, calificarea actului ca fiind curent este una de apreciere³. În literatura de specialitate franceză se apreciază nu constituie act curent acela care angajează viitorul copilului⁴.

¹ M.M. Pivniceru, I. Nicolae în lucrarea în G. Boroi, M.M. Pivniceru, C.A. Angheliescu, B. Nazat, I. Nicolae, T.V. Rădulescu, *Fișe de drept civil*, ed. a 3-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2018, p. 884.

² A se vedea M. Avram, *Drept civil. Familia*, ed. a 2-a revizuită și adăugită Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 499.

³ M. Avram, *Drept civil. Familia*, ed. a 2-a revizuită și adăugită Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 499.

⁴ A. Bacaci, V.C. Dumitrache, C.C. Hageanu, *Dreptul familiei*, ed. 7, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 329.

Este de precizat că prezumția mandatului tacit reciproc are caracter relativ, ceea ce înseamnă că prezumția poate fi răsturnată dacă se face dovada că a existat opunerea celuilalt părinte și care în astfel de condiții poate solicita anularea actului în cauză. Există însă situații în care actul săvârșit este ireversibil, cum ar fi spre exemplu botezul copilului într-o anumită religie⁵.

Potrivit art. 50 din Legea nr. 71/2011 dispozițiile privind prezumția de mandat tacit reciproc între părinți sunt aplicabile în cazul actelor curente încheiate de unul dintre părinți, după intrarea în vigoare a Codului civil din 2009.

Prin excepție de la regula exercitării în comun a autorității părintești, art. 507 C. civ. stabilește situațiile în care exercitarea autorității părintești se face de către un singur părinte, și anume dacă unul dintre părinți este decedat, declarat mort prin hotărâre judecătorească, pus sub interdicție, decăzut din exercițiul drepturilor părintești sau dacă, din orice motiv, se află în neputință de a-și exprima voința, situații în care celălalt părinte exercită singur autoritatea părintească. Așa cum just s-a remarcat în literatura de specialitate, afară de ipoteza decăderii din exercițiul drepturilor părintești, în toate celelalte situații preluarea integrală a autorității părintești de către un părinte are o explicație obiectivă, de aceea nu necesită o statuare judecătorească⁶.

Astfel cum am menționat anterior, și după divorț autoritatea părintească va fi exercitată de ambii părinți în comun, astfel cum stabilește art. 397 C. civ.

Prin excepție de la această regulă, dacă există motive întemeiate, având în vedere interesul superior al copilului, autoritatea părintească va putea fi exercitată de către:

a) un singur părinte - celălalt părinte păstrează dreptul de a veghea asupra modului de creștere și educare a copilului, precum și dreptul de a consimți la adopția acestuia. Potrivit art. 398 C. civ., dacă există motive întemeiate, având în vedere interesul superior al copilului, instanța hotărăște ca autoritatea părintească să fie exercitată numai de către unul dintre părinți.

Celălalt părinte păstrează dreptul de a veghea asupra modului de creștere și educare a copilului, precum și dreptul de a consimți la adopția acestuia.

b) o rudă, o altă familie ori persoană sau o instituție de ocrotire, cu privire la persoana copilului; acestea vor exercita drepturile și îndatoririle care revin părinților cu privire la persoana copilului. Potrivit art. 399 C. civ., în mod excepțional, instanța de tutelă poate hotărî plasamentul copilului la o rudă sau la o altă familie ori persoană, cu consimțământul acestora, sau într-o instituție de ocrotire. Acestea exercită drepturile și îndatoririle care revin părinților cu privire la persoana copilului.

⁵ A. Bacaci, V.C. Dumitrache, C.C. Hageanu, *Dreptul familiei*, ed. 7, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 329.

⁶ E. Florian, *Dreptul familiei*, Ediția 4, Ed. CH Beck, București, 2011, p.305.

Instanța stabilește dacă drepturile cu privire la bunurile copilului se exercită de către părinți în comun sau de către unul dintre ei.

Instanța nu va putea lua act de o eventuală înțelegere a părinților privind exercițiul autorității părintești de către un singur părinte decât în situația în care va constata că acest fel de exercitare a autorității părintești este în interesul superior al copilului⁷.

De asemenea, se impune a arăta că potrivit art. 919 alin. 2 C. pr. civ., când soții au copii minori, născuți înainte sau în timpul căsătoriei ori adoptați, instanța se va pronunța asupra exercitării autorității părintești, precum și asupra contribuției părinților la cheltuielile de creștere și educare a copiilor, chiar dacă acest lucru nu a fost solicitat prin cererea de divorț.

Potrivit art. 506 C. civ., cu încuviințarea instanței de tutelă, părinții se pot înțelege cu privire la exercițiul autorității părintești ori cu privire la luarea unei măsuri de protecție a copilului, dacă este respectat interesul superior al acestuia. Ascultarea copilului este obligatorie, dispozițiile art. 264 fiind aplicabile.

Textul art. 403 C. civ. statuează că în ipoteza schimbării împrejurărilor, instanța de tutelă poate modifica măsurile cu privire la drepturile și îndatoririle părinților divorțați față de copiii lor minori, la cererea oricărui dintre părinți sau a unui alt membru de familie, a copilului, a instituției de ocrotire, a instituției publice specializate pentru protecția copilului sau a procurorului.

2. Decăderea din exercițiul autorității părintești.

Îndeplinirea defectuoasă sau neîndeplinirea obligațiilor părintești față de minor poate avea consecința decăderii părintelui/părinților din exercițiul autorității părintești. Decăderea din exercițiul autorității părintești reprezintă o sancțiune de drept civil constând în interzicerea exercitării drepturilor și, în anumite situații, a îndeplinirii îndatoririlor ce decurg din autoritatea părintească, în situația în care părintele are un comportament necorespunzător față de minor⁸.

Competență a se pronunța în privința decăderii din exercițiul autorității părintești este instanța de tutelă. În ceea ce privește sesizarea instanței, este de precizat că aceasta se face potrivit art. 508 alin. 1 teza I C. civ., la cererea autorităților administrației publice cu atribuții în domeniul protecției copilului, respectiv direcția generală de asistență socială și protecția copilului. Totodată cererea de decădere din exercițiul drepturilor părintești poate fi formulată și de

⁷ M.M. Pivniceru, I. Nicolae în lucrarea în G. Boroș, M.M. Pivniceru, C.A. Angheliescu, B. Nazat, I. Nicolae, T.V. Rădulescu, *Fișe de drept civil*, ed. a 3-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2018, p. 883.

⁸ M.M. Pivniceru, I. Nicolae în lucrarea în G. Boroș, M.M. Pivniceru, C.A. Angheliescu, B. Nazat, I. Nicolae, T.V. Rădulescu, *Fișe de drept civil*, ed. a 3-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2018, p. 884.

procuror, în temeiul art. 92 C. pr. civ. Potrivit art. 508 alin. 2 C. civ., cererea se judecă de urgență, cu citarea părinților și pe baza raportului de anchetă psiho-socială. Participarea procurorului este obligatorie. Potrivit art. 92 alin. (3) C. pr. civ., sancțiunea care intervine în ipoteza nesocotirii acestor condiții este nulitatea absolută a hotărârii.

Potrivit art. 508 alin. 1 C. civ., instanța de tutelă poate pronunța decăderea din exercițiul drepturilor părintești dacă părintele pune în pericol viața, sănătatea sau dezvoltarea copilului prin relele tratamente aplicate acestuia, prin consumul de alcool sau stupefiante, prin purtarea abuzivă, prin neglijența gravă în îndeplinirea obligațiilor părintești ori prin atingerea gravă a interesului superior al copilului.

Decăderea din exercițiul drepturilor părintești este totală și se întinde asupra tuturor copiilor născuți la data pronunțării hotărârii.

Cu toate acestea, instanța poate dispune decăderea numai cu privire la anumite drepturi părintești ori la anumiți copii, dar numai dacă, în acest fel, nu sunt primejduite creșterea, educarea, învățătura și pregătirea profesională a copiilor, statuează dispozițiile art. 509 C. civ.

În alte cuvinte, ca regulă, decăderea din exercițiul drepturilor părintești este totală și aceasta se întinde asupra tuturor copiilor născuți până la data pronunțării hotărârii. Este de precizat că părintele nu va fi decăzut din exercițiul drepturilor părintești față de copiii ce se vor naște ulterior pronunțării acesteia. Prin excepție însă, instanța poate dispune decăderea numai cu privire la anumite drepturi părintești ori la anumiți copii, dar numai în cazul în care, prin această măsură, nu vor fi primejduite creșterea, educarea, învățătura și pregătirea profesională a copiilor⁹.

Decăderea din exercițiul drepturilor părintești nu scutește părintele de obligația sa de a da întreținere copilului, potrivit art. 510 C. civ. În cazul în care, după decăderea din exercițiul drepturilor părintești, copilul se află în situația de a fi lipsit de îngrijirea ambilor părinți, se instituie tutela¹⁰. Textul se referă atât la situația în care fie ambii părinți sunt decăzuți din exercițiul drepturilor părintești, fie doar unul este decăzut, iar celălalt se află într-o altă situație care îl pune în imposibilitate de a-și exercita drepturile părintești.

Este de menționat că potrivit art. 464 alin. 2 C. civ., părintele sau părinții decăzuți din exercițiul drepturilor părintești ori cărora li s-a aplicat pedeapsa interzicerii drepturilor părintești păstrează dreptul de a consimți la adopția copilului. În aceste cazuri, consimțământul celui care exercită autoritatea părintească este și el obligatoriu.

⁹ M.M. Pivniceru, I. Nicolae în lucrarea în G. Boroi, M.M. Pivniceru, C.A. Angheliescu, B. Nazat, I. Nicolae, T.V. Rădulescu, *Fișe de drept civil*, ed. a 3-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2018, p. 884.

¹⁰ A se vedea dispozițiile privind tutela minorului – art. 110-163 C. civ.

Decăderea din exercițiul drepturilor părintești nu reprezintă o măsură definitivă chiar dacă a fost dispusă pe o perioadă nedeterminată, ceea ce înseamnă că instanța va putea reda părintelui decăzut exercițiul drepturilor părintești. Potrivit art. 512 alin. 1 C. civ., instanța redă părintelui exercițiul drepturilor părintești, dacă au încetat împrejurările care au dus la decăderea din exercițiul acestora și dacă părintele nu mai pune în pericol viața, sănătatea și dezvoltarea copilului.

Până la soluționarea cererii, instanța poate îngădui părintelui să aibă legături personale cu copilul, dacă aceasta este în interesul superior al copilului.

Spre deosebire de cererea de decădere din exercițiul drepturilor părintești, solicitarea de redare a exercițiului drepturilor părintești poate fi formulată de orice persoană care justifică un interes, deci inclusiv de părintele decăzut.

3. Concluzii

Autoritatea părintească reprezintă principalul mijloc de protecție al copilului. Prezentul studiu a analizat modalitățile de exercitare a autorității părintești, având în vedere ipoteza în care părinții sunt căsătoriți, cât și ipoteza exercitării autorității părintești după divorț, precum și ipoteza copilului din afara căsătoriei, a cărui filiație a fost stabilită față de ambii părinți. În finalul studiului am punctat succint elementele definitorii ale decăderii din exercițiul autorității părintești, ca sancțiune specifică de drept civil.

Bibliografie

- G. Boroi, M.M. Pivniceru, C.A. Angheliescu, B. Nazat, I. Nicolae, T.V. Rădulescu, *Fișe de drept civil*, Ediția a 3-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2018;
- M. Avram, *Drept civil. Familia*, ed. a 2-a revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2016;
- Mona Maria Pivniceru, Cătălin Luca, *Interesul superior al copilului*, Ed. Hamangiu, București, 2016;
- A. Bacaci, V.C. Dumitrache, C.C. Hageanu, *Dreptul familiei*, Ed.7, Ed. C.H. Beck, București, 2012;
- E. Florian, *Dreptul familiei*, ed. 4, Ed. C.H. Beck, București, 2011.